

Les notícies d'agència: entre la interferència i els condicionaments del registre

Neus Nogué

Professora de la Universitat de Barcelona
i de la Universitat Oberta de Catalunya

En la traducció de notícies d'agència es dona un fenomen que segurament trobem en qualsevol traducció, però que en aquest cas sembla especialment rellevant a l'hora de valorar la incidència que pot tenir en el procés d'estandardització: la necessitat de distingir quines semblances entre les formes de la llengua de partida i les de la llengua d'arribada són degudes a la traducció en si mateixa (casos en què podríem parlar de fenòmens d'interferència) i quines altres, a les restriccions que imposen les característiques funcionals del gènere (casos en què caldria parlar de característiques pròpies d'aquest gènere també en català).

Algunes d'aquestes característiques funcionals de la notícia poden tenir una relació molt directa amb les formes lingüístiques que hi trobem, i per tant val la pena tenir-les en compte a l'hora de valorar la incidència del procés de traducció en l'ús lingüístic:

1) La distribució de les parts més o menys informatives dels textos i de les oracions, d'acord amb el propòsit del conjunt del text i amb la funció específica que hi compleixen algunes parts, concretament el titular, l'entrada i les primeres oracions del cos de la notícia.

2) Les limitacions d'espai, en el periodisme escrit, i de temps, en el periodisme oral i audiovisual, que afecten especialment algunes parts de la notícia, com ara el titular, l'entrada o, en els mitjans escrits, el peu de fotografia.

3) El poc temps que passa entre el moment en què té lloc allò de què s'informa i el moment en què es duu a terme l'acte mateix d'informar, que implica per força que el procés de producció dels textos —que inclou la traducció, però també el resum i la redacció a partir de fonts diverses— sigui ràpid i el resultat, doncs, poc elaborat. I quan informar implica traduir, aquest fet pot tenir com a conseqüència quasi inevitable un cert grau de dependència formal del text final envers el text font.

La posició dels circumstancials temporals

A les notícies és molt freqüent trobar els circumstancials temporals, no en la posició que sembla més habitual en altres registres, a l'inici de l'oració, sinó després del verb.¹ Així, l'oració de [1] es correspondria, en l'ordre «no marcat», amb la de [2].²

[1] El rei de Bulgària, Simeó de Saxònia-Coburg, va prendre possessió *ahir* com a primer ministre (diari, primera oració del cos de la notícia)

[2] *Ahir* el rei de Bulgària, Simeó de Saxònia-Coburg, va prendre possessió com a primer ministre

Aquesta mena de canvi d'ordre es pot explicar per la intenció d'evitar un element molt conegut pels destinataris del text al començament d'una notícia —que és on apareix més sovint, com veurem de seguida—, i de reservar aquesta posició inicial per a un element més nou des del punt de vista informatiu. El propòsit, en darrer terme, és captar amb més facilitat l'atenció dels oients, espectadors o lectors, tal com observa explícitament el llibre d'estil del diari *El País* per al castellà.³ L'adverbi *ahir* —i passa el mateix amb altres temporals similars— forma part del rerefons a partir del qual s'informa en un diari: el que esperen trobar-hi els lectors és precisament una selecció dels esdeveniments que s'han considerat més rellevants entre els que van passar el dia anterior a la data d'edició. És per aquest motiu que alguns llibres d'estil també diuen explícitament que, en general, s'han d'evitar els adverbis de temps en els titulars.⁴ En el cas dels noticiaris radiofònics o televisius, passa una cosa similar amb els temporals referits al dia anterior [3]; pel que fa als que es refereixen a les diferents parts del mateix dia d'emissió de l'informatiu (*aquest matí*, *aquest migdia* i *aquesta tarda*, segons quina sigui l'hora d'emissió de l'informatiu), tant poden aparèixer darrere del verb [4] com ser elidits, precisament per aquest mateix caràcter altament temàtic [5]. En aquest últim cas, a més, l'elisió permet utilitzar el temps verbal menys marcat pel que fa al temps, el present.

1. Vegeu, per al català, Joan SOLÀ, *Lingüística i normativa*, Barcelona, Empúries, 1990 i *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*, Barcelona, Empúries, 1997 (1a ed., 1994).

2. La majoria dels exemples que apareixen en aquest text s'han extret de diversos informatius radiofònics (Catalunya Ràdio i Com Ràdio) i televisius (TV3, TV1 i Antena 3) emesos el 24 de juliol del 2001, i de l'edició de l'endemà, 25 de juliol, dels diaris següents: *Avui*, *Diari de Girona*, *El Nou 9*, *El Periódico de Catalunya*, *El Punt*, *Regió7* i *Segre*. Quan és rellevant per a allò que es vol exemplificar s'especifica el tipus de mitjà (diari, ràdio o televisió) i la part de la notícia d'on s'ha extret (titular, entrada, primera oració del cos de la notícia, cos de la notícia o peu de fotografia). Quan un exemple correspon a un altre dia, s'indica explícitament. En cursiva hi ha les formes que són objecte específic de l'exemplificació. Vull agrair de tot cor a Margarida Hervàs (Unitat d'Assessorament Lingüístic de Catalunya Ràdio) que m'hagi facilitat l'accés a algunes notícies d'agència del mateix 24 de juliol, i també les observacions que m'ha fet sobre el tema d'aquest text.

3. EL PAÍS, *Libro de estilo*, Madrid, Ediciones Primera Plana, 1990 (1a ed., 1977), p. 119-120.

4. Vegeu, per exemple, Eusebi COROMINA, «*El 9 Nou*». *Manual de redacció i estil*, Vic, Premsa d'Osona, Eumo, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1995 (1a ed., 1991), p. 36 i EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, *Libro de estilo*, Barcelona, Ediciones Primera Plana, 1997, p. 228.

- [3] Pere Macias va donar *ahir* detalls d'algunes de les infraestructures previstes (televisió, migdia, entrada)
- [4] Simeó de Bulgària [...] ha jurat *aquest migdia* el càrrec de primer ministre en nom de la República (ràdio, migdia, primera oració del cos de la notícia)
- [5] El Barça 2001-2002 es presenta al Camp Nou davant de trenta mil aficionats (televisió, vespre, titular)

La posposició pot tenir una explicació similar, tot i que menys forta, a mesura que el text de la notícia avança. I el cert és que, si comparem diverses notícies, ens adonem que fora del titular, l'entrada i la primera oració del cos de la notícia, aquest fenomen és molt menys freqüent.

La posposició dels complements temporals pot fer que es trenquin seqüències que habitualment apareixen seguides i, per tant, també que es forci, poc o molt, l'estructura sintàctica. La interposició entre el verb i un complement directe o locatiu [6-8], per exemple, sembla menys forçada que entre el verb i un predicatiu o entre un complement directe i el seu complement [9-10].

- [6] El fiscal havia demanat *durant el judici* vuit anys d'inhabilitació contra els dos processats (ràdio, cos de la notícia)
- [7] El Barça de la nova temporada s'ha presentat *aquest migdia* al Camp Nou (televisió, titular)
- [8] Terrassa inicia *avui* un projecte pilot per a la neteja dels torrents (diari, titular)
- [9] [...] van quedar *ahir* en llibertat sense càrrecs (diari, primera oració del cos de la notícia)
- [10] [Mariano Rajoy] Va reiterar que la prioritat *en aquests moments* del Govern basc ha de ser la defensa de la vida (diari, cos de la notícia)

Tant si aquesta mena de canvi d'ordre és degut al procés de traducció com si, com sembla, s'ha d'atribuir més aviat a les característiques del registre propi de les notícies, pot incidir en l'estandardització del català pel fet que apareix en textos formals força freqüents i molt familiars per al conjunt dels parlants. Per aquesta raó es pot acabar rutinitzant i els parlants el poden acabar identificant com una marca convencional de formalitat en els textos periodístics i en d'altres on potser ja no tindria l'explicació funcional que hem vist.

Els subjectes preverbals sense determinant ni quantificador

En general, un sintagma nominal que no contingui ni un determinant (*les cases*) ni un quantificador (*tres cases*), en català no pot ser el subjecte preverbal d'una oració (**cases eren modernistes*). Però, com ha observat Josep M. Brucart,⁵ pot ser-ho si porta algun complement especificatiu [11-15] o si està format per dos substantius coordinats [16-18]. Aquestes dues construccions es troben sobretot en els titulars periodístics, i també en altres parts de la notícia que

5. Josep M. BRUCART, «Els determinants», a: Joan SOLÀ, M. Rosa LLORET, Joan MASCARÓ [dir.], *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, 2002 (en preparació). També vull agrair molt sincerament a Joan Solà i al mateix Josep M. Brucart les facilitats que m'han donat per accedir a aquest treball.

hi comparteixen una de les restriccions contextuais a què fèiem referència al començament d'aquest text: les restriccions d'espai o de temps.

- [11] *Veïns de la badia de Pollença, a Mallorca*, inicien una campanya de protesta per la futura construcció d'una gran piscifactoria de dorades i llobarros (televisió, titular)
- [12] *Soldats de Sri Lanka* observen el cadàver d'un rebel tàmil mort ahir (diari, peu de fotografia)
- [13] *Guerrillers independentistes tàmls* van fer ahir un atemptat contra l'únic aeroport internacional de Sri Lanka (diari, primera oració del cos de la notícia breu)
- [14] *Associacions de veïns* animen a reclamar els talls de llum (diari, titular)
- [15] *Científics de Lleida* descobreixen un nou mecanisme que frena la sida (diari, titular, 24/10/01)
- [16] *Ajuntament i veïns* pacten les obres del lateral i la vorera (diari, entrada)
- [17] *Populars i socialistes* interrompen les converses fins al setembre (diari, entrada)
- [18] *Estudiants i professors* surten al carrer (diari, titular, 01/11/01)

En els exemples anteriors veiem que la primera construcció s'explica, certament, per la necessitat de concisió expressiva, i això fa que no ens sorprengui —o que ens sorprengui poc— en aquesta mena de contextos. Malgrat això, no sembla fàcil que s'estengui a d'altres registres en què no hi hagi aquesta mena de restriccions de temps o d'espai, on els parlants probablement la trobarien poc natural. El llibre d'estil del diari *Avui* explica aquest allunyament de la sintaxi que considera «normal» precisament per aquestes raons funcionals:⁶

[...] el fet que els titulars dels diaris hagin de fer violències sintàctiques per condensar informació en poc espai no vol dir que les subscriuem i les considerem gramaticals en un ús normal del llenguatge.

Pel que fa als noms coordinats, en canvi, es tracta d'una construcció més general, que també trobem tant dintre del cos de la notícia [19-21] com en registres no periodístics, també formals [22], on podria haver arribat a partir de l'ús periodístic.

- [19] *Populars i socialistes* van donar ahir definitivament per trencades les negociacions per renovar els membres del Consell General del Poder Judicial (CGPJ) (diari)
- [20] L'atac [...] coincideix amb la intensificació dels esforços de l'emissari noruec Eric Solheim perquè *Executiu i rebels* repreguin les converses de pau interrompudes el 1995 (diari)
- [21] *Ajuntament i govern català* acaben de consensuar la creació del consorci d'educació de Barcelona (diari)
- [22] *Alumnes i famílies* poden participar en els fòrums per donar la seva opinió sobre temes d'interès general (fullet «Obert tot l'any per a tots! edu365.com», Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, novembre del 2001)

Quan no hi ha ni complements especificatius ni coordinació, la construcció resultant és clarament agramatical en català, i per això aquests subjectes sense complements habitualment

6. AVUI, *Llibre d'estil del diari «Avui»*, Barcelona, Empúries, 1997, p. 25-26.

porten un determinant o un quantificador al davant [23]. El fet que apareguin sense, d'una manera esporàdica, en algunes notícies [24], és més clarament atribuïble al procés de traducció i de producció ràpida.⁷

[23] *Els experts afirmen que l'explosió dels torpedes del Kursk va causar el naufragi* (diari, titular)

[24] *Experts van negar que el rescat del Kursk acabi en catàstrofe* (diari, peu de fotografia)

La distribució del pretèrit perfet i el pretèrit indefinit

L'ús del pretèrit perfet en lloc de l'indefinit en la traducció de notícies sembla que és degut, bàsicament, al procés de traducció [25-27], tal com observa el llibre d'estil de TV3, que hi dedica força atenció.⁸ Més concretament, en la traducció automàtica és on deu ser més fàcil que passin inadvertides les diferències en l'ús d'aquests dos temps verbals en català i en altres llengües, com ara el castellà i l'anglès. En la informació internacional, però, també hi deu influir la diferència horària entre les diferents parts del món, que fa més difícil establir el límit entre les parts d'un mateix dia en curs i el dia anterior, com pot haver passat a [26].

[25] *L'economia dels EUA, que ha crescut sense parar durant una dècada, va disminuir substancialment el seu ritme d'increment des de mitjans del 2000* (diari)

[26] *Almenys 18 persones van morir en les últimes hores en els atacs perpetrats per escamots guerrillers tàmls* (diari, cos de la notícia)

[27] *Un coordinador del PP sota sospites*

El fiscal que estudia el cas Formentera va anunciar que demanarà que l'exconseller d'agricultura del Govern balear [...] declari com a imputat (diari, titular i primera oració d'una notícia breu)

Altres aspectes

Hi ha molts altres aspectes en què seria interessant estudiar fins a quin punt les característiques lingüístiques de les notícies són degudes a les restriccions de tipus funcional d'aquest registre i fins a quin punt, al procés de traducció que hi trobem sovint. No voldríem deixar de referir-nos aquí a alguns d'aquests aspectes, encara que, per raons d'espai, hagi de ser molt breument: l'anteposició d'adjectius explicatius («el *destituït* Wahid», «la *penebista* Margarita Uría», «el *conservador* Luis de Grandes», «el *dimitit* secretari d'Estat d'Hisenda», «la *cisjordana*

7. Alguns llibres d'estil es refereixen, per mitjà d'exemples, a la impossibilitat que un substantiu pugui aparèixer sol en aquesta posició (vegeu, per exemple, per al castellà, EL PAÍS, *Libro...*, 1977, p. 43 i EL PERIÓDICO, *Libro...*, 1997, p. 226.

8. TELEVISIÓ DE CATALUNYA, *El català a TV3. Llibre d'estil*, Barcelona, Edicions 62, 1995, p. 95.

Ramal·la»),⁹ la col·locació prenominal o postnominal d'alguns adjectius especificadors en determinades expressions temporals («l'1 de juny *passat*» / «el *passat* 1 de juny»), els subjectes oracionals preverbals («*que les ciutats han estat des de sempre un dels escenaris preferits per al cinema* és una evidència»), algunes locucions (*fins al moment*), determinades formes verbals («el jove *hauria estat assassinat* per palestins», «si em *deixo* portar per la seva informació hauria augmentat el número de morts», «les mateixes fonts van assenyalar la possibilitat que aquesta xifra *es vegi* igualment *incrementada* amb alguns clients més»), i moltes altres.

Conclusions

Del que hem vist en aquesta anàlisi —per força panoràmica—, sembla que se'n desprèn que algunes de les característiques lingüístiques de les notícies en català s'expliquen per determinats factors contextuals i que d'altres, en canvi, són degudes a la influència del procés de traducció que hi trobem sovint. En estudis més detallats sobre aquest registre es podria determinar amb més precisió l'impacte que poden exercir les unes i les altres en el llenguatge periodístic català, i en l'estàndard en general. Aquests estudis podrien contribuir a fer que la formació lingüística dels professionals que treballen en aquest àmbit (tant periodistes com lingüistes) fos cada vegada més sòlida, i per tant també podria fer que el llenguatge periodístic i l'estàndard en general se'n poguessin beneficiar.

Bibliografia

- AVUI. *Llibre d'estil del diari «Avui»*. Barcelona: Empúries, 1997.
- BRUCART, Josep M. «Els determinants». A: SOLÀ, Joan; LLORET, M. Rosa; MASCARÓ, Joan [dir.]. *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries, 2002. [En premsa]
- COROMINA, Eusebi. «*El 9 Nou*». *Manual de redacció i estil*. 4a ed. Vic: Premsa d'Osona, Eumo; Barcelona: Diputació de Barcelona; 1995. [1a ed., 1991]
- FERGUSON, Charles A. «Sports Announcer Talk: Syntactic Aspects of Register Variation». *Language in Society*, núm. 12 (1983), p. 153-172.
- EL PAÍS. *Libro de estilo*. 3a ed. Madrid: Ediciones Primera Plana, 1990. [1a ed., 1977]
- EL PERIÓDICO DE CATALUNYA. *Libro de estilo*. Barcelona: Ediciones Primera Plana, 1997.
- SOLÀ, Joan. *Lingüística i normativa*. Barcelona: Empúries, 1990.
- *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. 3a ed. Barcelona: Empúries, 1997. [1a ed., 1994]
- TELEVISIÓ DE CATALUNYA. *El català a TV3. Llibre d'estil*. Barcelona: Edicions 62, 1995.

9. L'aparició d'aquesta construcció a les transmissions esportives en anglès i en altres llengües, s'ha explicat per la voluntat d'agrupar informació coneguda (*background information*) en la narració d'un esdeveniment (vegeu Charles A. FERGUSON, «Sports Announcer Talk: Syntactic Aspects of Register Variation», *Language in Society*, núm. 12, 1983).